

REV. 200y.

Helytörténel

A BUDAPESTI KIR. MAGY.
PÁZMÁNY PÉTER-TUDOMÁNYEGYETEM
TANÁCSÁNAK
1937 SZEPTEMBER 20-i ÜLÉSÉN MONDOTT

BESZÉDEK

I.

DR. PATAKY ARNOLD 1936/37. TANÉVI RECTOR MAGNIFICUS
BESZÁMOLO BESZÉDE

II.

DR. KENÉZ BÉLA 1937/38. TANÉVI RECTOR MAGNIFICUS
SZÉKFOGLALÓ BESZÉDE

III.

DR. MAGYARY ZOLTÁN JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYKARI DÉKÁN
TANÉVMEGNYITÓ BESZÉDE

* * *

DR. BALÁS KÁROLY
PÁZMÁNY-EMLEKBESZÉDE

BUDAPEST
KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA
1938

058
B94

REV. 2017.
Helytörténet.

REV. 2009.

A BUDAPESTI KIR. MAGY.
PÁZMÁNY PÉTER-TUDOMÁNYEGYETEM
TANÁCSÁNAK
1937 SZEPTEMBER 20-i ÜLÉSÉN MONDOTT

BESZÉDEK

I.

DR. PATAKY ARNOLD 1936/37. TANÉVI RECTOR MAGNIFICUS
BESZÁMOLO BESZÉDE

II.

DR. KENÉZ BÉLA 1937/38. TANÉVI RECTOR MAGNIFICUS
SZÉKFOGLALÓ BESZÉDE

III.

DR. MAGYARY ZOLTÁN JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYKARI DÉKÁN
TANÉVMEGNYITÓ BESZÉDE

* * *

DR. BALÁS KÁROLY
PÁZMÁNY-EMLEKBESZÉDE

Móricz Zsigmond Városi Könyvtár - Tata

5 531000 254391

BUDAPEST
KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA
1937

REV. 2009.

REV. 2017.

I.

Dr. PATAKY ARNOLD 1936—1937. TANÉVI
RECTOR MAGNIFICUS BESZÁMOLO BESZÉDE.

Tekintetes Egyetemi Tanács!

Mélyen Tisztelt Ünnepi Közgyűlés!

Az 1936—1937. tanév véget ért. Akik egy esztendővel ezelőtt átvettük a Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem kormányzatát, most a nagy nyilvánosság előtt számot adunk sáfárkodásunkról.

Mély tisztelettel üdvözlöm dr. Hóman Bálint valóság- és közoktatásügyi Miniszter Úr Önagyméltóságát, dr. Szily Kálmán államtitkár Úr Öexcellenciáját, dr. Fülei-Szántó Endre miniszteri tanácsos úr Öméltóságát, az egyetemi ügyosztály főnökét, a székesfőváros, a magas bíróságok, a tudományos intézetek és a társegyetemek képviselőit, szeretettel köszöntöm tanártársaimat, az egyetemi ifjúságot és ünnepélyünkön megjelent tisztelt vendégeinket.

És most áttérek az elmúlt egyetemi esztendő történetének ismertetésére. Mindenekelőtt bensőséges megilletődéssel emlékezem meg azokról a tanártársainkról, akik az elmúlt tanév kezdetén még körünkben éltek, egyesek még résztvettek a múltévi tanévmegnyitó ünnepségen is, de azóta már az örökkévalóságban vannak.

Tanártársaink sorából elhunytak: dr. csurgói báró Kétly László és dr. Szabó József nyilvános rendes tanárok; a nyugalmazott nyilvános rendes tanárok sorából dr. Lenhossék Mihály, dr. Dollinger Gyula, dr. Némethy Géza, dr. Mihályfi Ákos, dr. Bókay János és dr. Lukesics József veszprémi kanonok, címmel és jelleggel felruházott nyilvános rendes tanár; dr. Rihmer Béla c. rk. tanár, továbbá dr. Grynaeusz István, dr. Fabinyi Rudolf, dr. Patek Ferenc és dr. Reichert Róbert magántanárok.

Az örök boldogság legyen osztályrészük; emléküket kegyelettel őrzi az Alma Mater.

Nyugalomba vonultak: dr. Jakabházy Zsigmond, a gyógyszerismeret nyilvános rendes tanára, dr. Weszelszky Gyula magántanár, a Radiológiai Intézet igazgatója. Nyugalomba vonult, több mint harmincöt esztendei hűséges szolgálat után Erdélyi Gyula egyetemi főlevéltáros is.

Említett tanártársaink halála, illetve nyugalomba vonulása fájdalommal tölti el lelkünket, de helyükbe új erők léptek. A Kormányzó Úr Ő Főméltósága dr. Boros József címzetes rendkívüli tanárt, egyetemi adjunctust a dr. báró Kétly László nyilvános rendes tanár elhúnytával megüresedett II. számú belgyógyászati tanszékre nyilvános rendkívüli tanárrá, dr. Marton Gézát, a debreceni Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetemen a római jog nyilvános rendes tanárát Egyetemünkre, a dr. Szentmiklósi Márton nyilvános rendes tanár elhúnytával megüresedett római jogi tanszékre nyilvános rendes tanárrá, dr. Pais Dezsőt, a báró Eötvös József Kollegium rendes tanárát a dr. Gombocz Zoltán nyilvános rendes tanár elhúnytával megüresedett magyar

nyelvtudományi tanszékre nyilvános rendkívüli tanárrá, az orvostudománykari gyógyszerismereti tanszékre dr. Issekutz Béla szegedi Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetemi nyilvános rendes tanárt egyetemi nyilvános rendes tanárrá kinevezni méltóztatott. A Kormányzó Úr Ő Főméltósága legfelsőbb jóváhagyásával dr. Mosca Rudolf páviai egyetemi rendkívüli tanár az Egyetemünk bölcsészettudományi Karán „Olasz műveltség“ címmel szervezett új, rendkívüli, létszámfeletti tanszék ellátásával szerződéses nyilvános rendkívüli tanári minőségben megbízott.

Nyilvános rendkívüli tanáraink közül nyilvános rendes tanári kinevezést kaptak: Dr. Beznák Aladár, dr. Burger Károly, dr. Prohászka Lajos.

Magántanáraink száma a következőkkel gyarapodott: a jog- és államtudományi Karon dr. Ruday Rezső, dr. Villányi László, a bölcsészettudományi Karon: dr. Bay Zoltán, dr. Horváth Endre, dr. Aujeszky László, dr. Fekete Nagy Antal, dr. Váczy Péter, dr. Prahács Margit, dr. Lósy Schmidt Ede és dr. Csillik Bertalan.

Egyetemi rendkívüli tanári címet nyertek: dr. vitéz Tátrallyay (Wein) Zoltán, dr. Schmidt Ferenc, dr. Somogyi József és dr. Kibédi és Makfalvi Varga Sándor magántanárok.

A Kormányzó Úr Ő Főméltósága dr. Kornis Gyula nyilvános rendes tanár, e. i. prorektornak, az országgyűlés képviselőháza alelnökének a haza szolgálatában szerzett kiváló érdemei elismeréséül a magyar királyi titkos tanácsosi méltóságot, dr. Szinnyei József nyugalmazott nyilvános rendes tanárnak a magyar nyelvtudomány fejlesztésével a

hazai művelődés ügyének tett rendkívül értékes szolgálatai elismerésül a Magyar Érdemrend középkeresztjéhez a csillagot, dr. Lukinich Imre nyilvános rendes tanárnak a hazai művelődés körül szerzett kiváló érdemei elismerésül a Magyar Érdemrend középkeresztjét, dr. Németh Gyula nyilvános rendes tanárnak a turkológia terén szerzett kiváló érdemeiért a Magyar Korvin Koszorút, dr. Dunay Jenő egyetemi tanácsosnak, az orvostudománykari dékáni iroda vezetőjének közel négy évtizeden át kifejtett kiváló munkássága elismerésül a magyar királyi kormányfőtanácsosi címet méltóztatott adományozni; megengedni méltóztatott továbbá, hogy dr. Yolland Arthur Batishill nyilvános rendes tanárnak a felsőoktatás, a tudományos irodalom művelése és a főiskolai sport megteremtése és fejlesztése körül szerzett érdemeiért elismerése tudtul adassék. Dr. Iványi János nyilvános rendes tanárnak XI. Pius pápa Öszentsége a pápai prelátsági méltóságot adományozta. Dr. Hekler Antal nyilvános rendes tanárt az Athéni Régészeti Társaság, a nemzetközi tudományos világ egyik legelőkelőbb fóruma a klasszikus régészet terén végzett kiváló munkássága elismerésül tiszteletbeli tagjává választotta; dr. báró Korányi Sándor nyugalmazott nyilvános rendes tanárt és dr. Moravcsik Gyula nyilvános rendes tanárt az athéni egyetem „honoris causa“ doktorátussal tüntette ki.

Aranydiplomát kaptak az elmúlt tanévben: dr. radvánczi Novotny Lajos magyar királyi egészségügyi főtanácsos, dr. Némethy Károly v. b. t. t., nyugalmazott államtitkár, dr. csajághi Szőke Károly tb. megyei tiszti főorvos, dr. Vajda Kálmán nyugalmazott községi orvos, dr. Somogyi István nyu-

galmazott főreáliskolai címzetes igazgató és dr. Kovács József nyugalmazott községi orvos.

Sub auspiciis Gubernatoris doktorrá avattattak 1936. évi október hó 22-én az 1934/1935. tanévre szólólag Bónis György Pál és Cseh Jenő jogtudományi, továbbá Csepeti Péter és Szalkay Ferenc bölcsészettudományi doktorjelöltek, 1936. évi december hó 21-én az 1935/1936. tanévre szólólag pedig dr. pol. Arató István, Dávid László, feketekuti Mankovics László, Simonyi Aurél és székelyfalvi Vragassy András jogtudományi, továbbá Radics Ilona, Szöllőssy Klára és ifjú Vayer Lajos bölcsészettudományi doktorjelöltek. A Kormányzó Úr Ő Főméltósága magas személyét az előbbi ünnepélyes avatáson dr. Tasnádi Nagy András államtitkár Úr Őméltósága, az utóbbin pedig dr. Szily Kálmán államtitkár Úr Őnagyméltósága képviselte.

A Kormányzó Úr Ő Főméltósága legfelsőbb elhatározásával megengedni méltóztatott, hogy Egyetemünk bölcsészettudományi Karán „Olasz műveltség“ címmel új, rendkívüli, létszámfeletti tanszék szerveztessék. A vallás- és közoktatásügyi Miniszter Úr Őnagyméltósága hozzájárulásával az orr- és gégegyógyászati, valamint a fülgyógyászati klinikák egyesítették. Ennek alapján az „orr- és gégekórtani klinika“ az eddigi elnevezés helyett az „orr-, gége- és fülklinika“ elnevezést nyerte.

A bölcsészeti telepen a Trefort-kertben levő II. számú kémiai intézet toldalék-épülettel bővített ki. Az építkezés a folyó év tavaszán kezdődött meg és jelenleg is folyik. Az új épületben több humanista és természettudományi intézet, illetve tan-

szék, valamint a budapesti középiskolai Tanárképző Intézet és Tanárvizsgáló Bizottság nyer elhelyezést.

Örömmel jelentem, hogy a Székesfőváros nagylelkű adományából felépítendő tüdőbeteg-pavillon ügye hatalmas lépéssel előrejutott s reméljük, hogy az építkezést rövidesen megkezdhetjük.

Tavalyi beszámolójában Rektor-elődöm bejelentette, hogy az Egyetem „Jubileumi emlékkönyvé”-nek általa szerkesztett francia kiadása sajtó alatt van. Ez a kiadvány a jelen tanév folyamán már meg is jelent és a jubileumunkon résztvevőknek szét is küldetett. Ugyancsak megjelent az orvostudományi Kar története dr. Győry Tibor címz. nyilvános rendes tanár tollából, míg a hittudományi Karnak dr. Artner Edgár címzetes rendkívüli tanár, intézeti tanár és dr. Hermann Egyed magántanártól megírt története most van sajtó alatt.

Az 1935/1936. tanévi Egyetemi Tanács határozata szerint 1936. szeptember 27-én megtartottuk az első ünnepi Pázmány-ebédet a Szent Gellért-szálló márványtermében, melyen az ünnepi beszédet dr. Trikál József nyilvános rendes tanár mondta. Azóta elkészült a Pázmány-serleg is.

Tanévet megnyitó ünnepélyünket 1936. szeptember hó 16-án, Egyetemünk újjáalakításának ünnepélyét 1937. május 13-án, tanévzáró ünnepélyünket pedig 1937. június 6-án tartottuk meg.

Egyetemünk ez évi történetének nevezetes eseménye volt a Kormányzó Úr Ó Főméltóságának és József királyi főherceg Úr Ó Fenségének látogatása 1937. március 20-án, a hajdani egyetemi csendőrzászlóalj emléklakettjének leleplezése alkalmával. Az orvosi nagyhét megnyitó ünnepélyén, 1937.

május hó 30-án Augusztia királyi főhercegnő Ó Fensége tisztelte meg magas látogatásával Egyetemünket, míg József Ferenc királyi főherceg Úr Ó Fensége az újonnan megszervezett „Kisebbségi Intézet”-nek mind a négy nyilvános előadását (február 22, március 1, 8, 16) nagy figyelemmel meghallgatta.

A jelen tanévben rendszeresen megindult egyes meghívott külföldi tanárok előadása Egyetemünkön. A különböző tudománykarokon előadásokat tartottak: Olivekrona stokholmi professzor, Pinder Vilmos berlini professzor, von Zwiedeneck-Südenhorst Ottó müncheni professzor, Pelliot Pál párizsi professzor, Van der Hoeve leydeni rektor, Dabrowszky János krakói professzor (magyar nyelven), Menghin Oszvald bécsi prorektor. Itt említem meg, hogy dr. Swietoslowski Wojciech lengyel vallás- és közoktatásügyi Miniszter Úr Ó Excellenciája, akit a Magyar Királyi József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem 1937. június 5-én „honoris causa” doktorává avatott, június 3-án Egyetemünket is megtisztelte látogatásával.

Viszont a mi Egyetemünk tanárai közül dr. Kornis Gyula Bécsben, dr. Eckhart Ferenc Varsóban, dr. Gajzágó László Párisban, dr. Magyary Zoltán Szófiában, Berlinben és Kielben, dr. Szladies Károly Londonban, dr. Hekler Antal Stokholmban, Berlinben és Boroszlóban, dr. Ortway Rezső Indiában tartott előadásaikkal szereztek becsületet és elismerést a magyar tudományosságunknak.

Régi szokás szerint Egyetemünk Tanácsa és Rektora számos budapesti és belföldi vidéki ünnepélyen részt vett; a göttingeni egyetem fennállásának 200 éves jubileumán Egyetemünket dr. Rybár István

bölcsészettudománykari Dékán, a jubiláló egyetem volt tanítványa, a lausannei egyetem fennállásának 400 éves jubileumán pedig dr. Eckhardt Sándor nyilvános rendes tanár képviselte. Descartes: „Discours de la Méthode“ című műve megjelenésének 300 éves évfordulója alkalmából a Párisban tartott emlékkongresszuson a jog- és államtudományi Kar dr. vitéz Moór Gyula kari prodékán, a bölcsészettudományi Kar pedig dr. báró Brandenstein Béla nyilvános rendes tanárok által hivatalosan képviseltette magát. A párisi „Conférence internationale d'enseignement supérieur“ tanácskozásain Egyetemünket a Rektor és dr. Magyary Zoltán nyilvános rendes tanár képviselték.

1936. december 10-től 16-ig tartotta üléseit Egyetemünkön a Felső Oktatásügyi Kongresszus, melyen Egyetemünknek és a társegyetemeknek számos képviselője részt vett.

Egyetemünk Tanácsa az athéni egyetemhez fennállásának 100 éves évfordulója alkalmából, valamint a coimbrai egyetemhez, amely az 1290. évben alapított és 400 évvel ezelőtt Coimbrában véglegesen elhelyeztetett, jubileuma alkalmából üdvözlő iratot intézett.

A Budapesti Egyetemi Énekkarok 1936. évi december hó 26-a és 1937. évi február hó 14-e között az Északamerikai Egyesült Államokban hangversenykörútát tették. Összesen 25 hangversenyt rendeztek és ezek közül 22 hangversenyt 25 nap alatt. Ez a nagyszerű teljesítmény önmagában is a legnagyobb elismerésre méltó, annál is inkább, mivel a 22 hangverseny New-York és Chicagó között fekvő

19 különböző városban volt. Jól felkészült énekkarunk mindenütt hatalmas sikert aratott.

A Joghallgatók Segítő s Tudományos Egyesülete a lefolyt tanévben ünnepelte fennállásának 75 esztendőjének jubileumát.

Az előadásokat az elmúlt tanévben a törvény-szabta időben megkezdtük és a törvényes szünetnapok kivételével május végéig zavartalanul folytattuk.

Hallgatóink száma az elmúlt tanév folyamán újra nagymértékben csökkent. A hallgatók száma az I. félévben 5004, a II. félévben 4557 volt és pedig a hittudományi Karon 111/110, a jog- és államtudományi Karon 2415/2065, az orvostudományi Karon 964/935, a bölcsészettudományi Karon 1514/1447. A nagy csökkenésnek oka most is az Egyetemünkre felvehető hallgatók kormányhatósági korlátozása volt.

Vallásuk szerint Egyetemünk hallgatói a következőképpen oszlottak meg: róm. kat. 3358/3036, görög katolikus 105/98, örmény katolikus 2/1, görög keleti 24/25, református 724/665, ág. ev. 396/364, unitárius 24/25, izraelita 366/339, anglikán 1/1, baptista 1.

A hallgatóknak állampolgárság szerint való megoszlása a következő volt: magyar 4938/4505, német 27/14, szerb 3/3, svéd 1/1, finn 1/1, román 1, bolgár 9/11, angol 20/16, olasz 1/1, orosz 1, eszt 2/3, ukrán 1/1.

A nőhallgatók száma (nem számítva az államszámviteltanra beiratkozottakat) 887/848, és pedig az orvosi Karon 105/99, a bölcsészeti Karon 703/670, gyógyszerész 79/79.

Tandíjelengedésben részesült az I. félévben 1648, a II. félévben 1347 hallgató, az elengedett tandíj összege az I. félévben 99.246 P, a II. félévben 81.574 P, összesen 190.820 P.

A dr. Szandtner Pál professzornak kitűnő vezetése alatt álló Diáksegélyző és Diákvédő Iroda élelmezési, ruházati, tan- és vizsgasegélyekben, valamint kamatmentes kölcsönökben 49.108 P-t osztott ki 1263 hallgatónak és szigorlónak. Az iroda 3801 kérvényt intézett el.

Az Egyetemi Tanács diáksegélyezési célokra és az ifjúsági egyesületek segélyezésére 18.000 P-t fordított. A Mensa Academicán az I. félévben 495, a II. félévben 471 hallgató részesült ebéd, félebed- és vacsora-kedvezményben, ami pénzértékben 33.754·05 P-t jelent.

Az Általános Egyetemi Segítő Egyesület lakássegélyben 194 hallgatót részesített, összesen 12.638·64 P értékben, balatonszemesi diáküdülőjében pedig a nyár folyamán 102 egyetemi hallgatót kedvezményesen, illetőleg 61 hallgatót ingyen nyaraltatott mintegy 6900 P értékben.

Az Egyetemek Kórház Egylete által nyújtott gyógykezelés pénzben kifejezett értéke 15.072·08 P. Mindezt összegezve Egyetemünk az elmúlt tanévben ifjúságunkat 326.292·77 P értéket meghaladó összeggel segélyezte.

Néhai Fenyves Béla székesfővárosi árvaszéki főjegyző végrendeletében diákjóléti célokra 20.000 P-s alapítványt tett. Néhai özvegy Gaál Imréné két végrendeletében 15.000 P-t, illetőleg 10.000 P-t hagyományozott Egyetemünkre diáksegélyző alapítványok céljára. Az alapítványt néhai dr. Jakabházy

Jánosról kéri elnevezni. Dr. Schaffer Károly nyugalmazott nyilvános rendes tanár 4—5000 példány között mozgó értékes tudományos különnyomatgyűjteményét Egyetemünk elme- és idegkórtani tanszékének adományozta. Fogadja érte az Egyetemi Tanács hálás köszönetét. Özvegy gróf Teleki Sándorné (született Kende Julianna) könyvtárát végrendeletében Egyetemünkre hagyományozta. A hagyományozott könyvanyag az Egyetemi Könyvtár Igazgatóságának véleménye szerint értékkel bír, mert az Egyetemi Könyvtár könyvállományát szerencsésen kiegészíti.

Doktoravatás volt 851. Ebből hittudományi 9, kánonjogi 6, jogtudományi 365, államtudományi 155, orvostudományi 190, bölcsészettudományi 117, gyógyszerészdoktori 9, gyógyszerészmesteri oklevél kiadatott 69. A felavatások összesen 28 ülést vettek igénybe. A honosított oklevelek száma 4 volt.

Az Egyetemi Tanács az Egyetem ügyvitelét 9 rendes és 2 rendkívüli ülésben intézte el.

Mélyen tisztelt ünnepi Közgyűlés!

Szent Pál Kol. 3, 15-ben figyelmeztet minket: *εὐχαριστοὶ γίνεσθε*, — „Grati estote“. Ezért én is itt, a nagy nyilvánosság előtt mondok lelkem legmélyéből fakadó hálát az Istennek, akinek Gondviselése szinte csodálatosan segítette meg gyöngeségemet a rektori esztendő folyamán, úgy, hogy ez az esztendő életem legszebb emlékei közé fog tartozni. Bensőséges hálát mondok a Boldogságos Szűznek és Kis Szent Teréziának, akiknek oltalma alá rektori működésemet helyeztem. De köszönetet mondok a vallás-

és közoktatásügyi minisztériumnak azért a nagy jóindulatért és támogatásért, amelyet részéről mindenkor és mindenben tapasztalni szerencsés voltam. Köszönetet mondok az Egyetemi Tanács minden tagjának, valamint az Egyetem tanárainak is, mert az ő megértő szeretetük és támogatásuk lehetővé tette az Egyetem eredményes munkáját nehéz körülmények között is. Köszönetet mondok az Egyetem buzgó tisztviselőinek is nehéz, fárasztó munkájuk önzetlen teljesítéséért. És legyen szabad itt nyilvánosan és egész lelkemből köszönetet mondanom főképpen dr. Szandtner Pál tanár, tanácsjegyzőnek. Nem akarok a részletezésébe bocsátkozni mindannak, amit mint rektor az ő lelkiismeretességének, immár huszonöt esztendő óta multra visszamenő baráti szeretetének, az Egyetem érdekeiért a hősiességig menő önfeláldozásának köszönhetek; merita ejus sint inscripta in libro vitae.

1937. június 8-án a tudománykaroktól kiküldött elektorok az 1937/1938. tanév Rector Magnificusává dr. Kenéz Béla jog- és államtudományi professzort választották meg. Ezt megelőzően június 1-én tartott üléseiken az egyes tudománykarok megválasztották dékánjaikat. Ennek eredményeképpen a hittudományi Kar dékánjául dr. Iványi János, a jog- és államtudományi Kar dékánjául dr. Magyary Zoltán, az orvostudományi Kar dékánjául dr. Belák Sándor, a bölcsészettudományi Kar dékánjául pedig dr. Császár Elemér nyilvános rendes tanárok választották meg. E választásokat a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr még június hó folyamán megerősítette.

Ennek alapján az 1937/1938. egyetemi esztendő Tanácsának tagjait tisztségükbe ezennel beiktatom

és felkérem, hogy tisztségük jelvényeit átvenni és helyüket elfoglalni méltóztassanak.

Magnifice Domine Rector!

Amikor most Magnificentiádnak a Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem kormányzatát és ennek ősi jelvényeit átadom és Magnificentiádat az Egyetem legmagasabb méltóságába, a rektori tisztségre beiktatom, régi kedves emlékek újulnak fel bennem. Az 1927/1928-ik tanévben már együtt dolgoztunk az Egyetemi Tanácsban: Te, mint a jog- és államtudományi Kar dékánja, én pedig mint a hittudományi Kar prodékánja. Az a tisztelet, nagyrabecsülés és baráti szeretet, amelyet Irántad már régesrég éreztem, abban az esztendőben csak fokozódott, mert még közelebről volt szerencsém megismerni nemes egyéniségedet, lelkiismeretes kötelességteljesítéset és az Egyetem és annak ügyei iránt lelkedben élő, mindenre kész szeretetedet.

Mint tanár és tudós ragyogó példaképe vagy tanítványaidnak, tetteiddel és szavaiddal egyaránt. Mint az elszakított nemzeti kisebbségek ügyeinek alapos ismerője a múlt napokban Párisban tettél igen nagy szolgálatot édes hazánknak. Mindez a legjobb auspiciumokat adja rektori munkásságodhoz.

Fogadd e láncot, melyet immár 120 esztendeje viseltek rektorelődeid, fűzzön ez még szorosabban Alma Materünkhöz. Fogadd a Pázmány Pétertől Egyetemünknek ajándékozott pedumot és nagy alapítónk szellemében vezesd Egyetemünket minél szebb és dicsőbb jövő felé. Az Isten áldása legyen rektori működéseden! Éljen a Rektor!

II.

DR. KENÉZ BÉLA, 1937—38. TANÉVI RECTOR MAGNIFICUS SZÉKFOGLALÓ BESZÉDE.

Magnifice Domine Rector!

Áhítattal, a megdöbbenés határán álló tisztelettel, a fenség eszméjének átérzéséből fakadó megilletődéssel és hódolattal tekintek, mikor alázatosan meghajtott fővel átveszem őket, a rektori hatalom szent jelvényeire: az ősi jogarra, amelyen Pázmány Péter halhatatlan lelkének szikrája ragyog és amely látta Egyetemünket több mint három évszázad viharai-ban rendületlenül kitartani a magyar tudomány legmagasabb őrállóhelyén és a Ferenc apostoli király adományozta rektori láncra, amelynek királyi kéz-ből való eredete az Egyetem szuverénítésének, ne-mes anyaga az Egyetem kimagasló méltóságának, lánc mivolta pedig a szoros rektori kötelességek sú-lyának a szimbóluma. És amikor ezeket a magasztos jelvényeket és a velük járó méltóságot és kötelessé-geket átveszem, első szavam a háláé. A háláé az Úristen iránt, akinek kegyelme megadta nékem, hogy az egyetemi tanári pálya e mindennél értéke-sebb betetőzéséhez eljuthassak, a háláé boldogult szüleim iránt, akiknek példája iránytűm volt, áldo-zatkészsége pedig neveltetésemről bőkezűen gondos-kodott, tanítómestereim iránt, akik bölcsességük tár-házából bőséges felszereléssel indítottak el tudomá-

nyos pályámra, a háláé mind a négy fakultásbeli kedves tanártársaim iránt, akiknek bizalma nékem ezt a kimagasló kitüntetést juttatta és a háláé a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr Önagyméltó-sága iránt, aki e tisztemben megerősített. Tartozom annak bevallásával, hogy váratlanul ért megválasz-latásom a hála érzését kiváltó öröm mellett sűrű tépelődésnek is vált forrásává. Az elmúlt évtizedek-ben hánytvetett történelmi életünknek ismét egy olyan mélypontjára zuhantunk, amelyen állami létünk úgyszólván minden feltételét újra kellett meg-leremteni. A háború és a forradalmak lélekdurvító hullámverése nem egy jellem erejét kikezdte, a tria-noni békeparancs pedig kipróbált gazdasági egysé-gek és szervezetek oktalan földarabolásával és föl-dulásával életföltételünket alkotó materiális erőfor-rásoktól fosztott meg s ezzel állandósította a fejünk fölött borongó sötét felhőt, az elhelyezkedés, a meg-élhetés kétségeit. Vajjon lesz-e erőm e nyugtalanság-gal és elkeseredettséggel teljes időkben Egyetemünk hajóját mindig békés vizekre kormányozni? Ha a rám váró föladatok keménységére gondolok és erőm csekély voltát összemérem fényes nevű elődeim ki-magasló képességeivel s közöttük közvetlen elődöméi-vel, akinek kezéből most a rektori jelvényeket átve-szem s akinek bölcsesége, jósága, apostoli szelídsége, fanatikus hite az Isten igazságának diadalában s ebben gyökerező bizó optimizmusa oly előkelő tapin-tattal találta meg mindig a helyes utat, — csüggesztő aggodalom üli meg lelkemet. De azt a csüggedést ellensúlyozza a bizalom az ő és a tanács tagjainak és minden tanártársamnak hűséges segítségében, az ifjúság megértésében, amelynek tisztában kell lennie

azzal, hogy e súlyos időkben fokozott felelősség terhel mindenkit cselekedeteiért s hogy fokozott mértékben kell kerülni mindent, ami az állam rendjét idebenn s ezzel jó hírünket és tekintélyünket oda-künn veszélyeztetné s tőlünk elszakított testvéreink amúgyis elviselhetetlen sorsát még rosszabbra fordíthatná.

Ezzel a bízó hittel és azzal a fogadalommal veszem át az Egyetem kormányzását, hogy hűséggel és hálával szolgálom az Egyetemet, amely több mint 40 esztendővel ezelőtt doktorává avatott, több mint 30 éve magántanárává habilitált és több mint 20 esztendeje rendes tanárává fogadott, — hogy a magyar „Archiuniversitas“ erkölcsi és materiális javait megőrözöm, tőlem telhetőleg gyarapítani fogom, a tanítás és a tanulás rendjét, szabadságát és zavartalanságát minden rendelkezésemre álló eszközzel biztosítom és teljes erőmmel azon leszek, hogy Egyetemünk belső életében és külső tekintélyében méltóan tükröződjék vissza halhatatlan emlékű alapítójának: Pázmány Péternek a szelleme.

Tisztelt Ünnepi Közgyűlés!

Az imént bátor voltam kijelenteni, hogy rektori munkásságomban Pázmány Péter szelleme lesz a vezérszavom. És úgy vélem: az ő lelkének sugallatát követem, amikor szaktárgyam valamely elméleti problémája helyett olyan témát tűzök ki rektori székfoglalóm tárgyául, amely kevésbé teoretikus jelentőségű, de országunknak élet-halál kérdése. Hiszen Pázmány Péter mondta: milyen értelmetlen kuruzsló volna az, aki a nagybetegnek orvosság helyett meddő lantpengetéssel kívánna kedveskedni.

Magyarország mai állapotát pedig államférfiaink elismerést érdemlő fáradozásai és a terhek alatt roskadozó társadalom hősiességének ellenére sem lehet egészségesnek tekinteni. Az „egyke“ nemzetritkító csapásán és a kisebb-nagyobb belső bajok zökkenőin túl, amelyek jórésze azonban ugyancsak a külső politikai adottság függvénye, három tragikus tényező sorvasztja életerőnket és fenyegeti létünket. E hármasság baj a trianoni megcsonkítottság, az idegen igában senyvedő magyarság pusztulása és a fegyverkezési egyenjogúság hiánya, amely védtelenül szolgáltat ki a bennünket környező ellenséges államgyűrű önkényének. Nem félek e kérdések tárgyalásától ez ünnepi fórumon sem. Mert bizonyos ugyan, hogy az Egyetem az idők fölött álló tudomány műhelye és nem múló és szubjektív párt-politikai dogmák hirdetője és védelmezője, nem a „Wille zur Macht“-nak, de a „Wille zur Wahrheit“-nek a megtestesítője, de az állásfoglalás ebben a három kérdésben fölül áll a bomlasztó napi politikának és vitán fölül álló szintézise minden magyar léleknek. Másrészt pedig e problémák fölvetésével mi az igazságot és vele az emberiség harmóniáját kívánjuk szolgálni, — már pedig a tudománynak is az igazság keresése és ezzel az emberiség boldogítása a célja. Szt. Ágoston szép mondása szerint: „a boldogság az igazságon érzett öröm“. („Beata vita est gaudium in veritate“.)

És amikor nemzetünk égő fájdalmait erről a messze visszhangzó helyről is világgá kiáltjuk, megint csak Pázmány Péter szellemében cselekszünk. Hiszen az ő lelki alkatának két pillére a vallásosság és a hazafiság volt. Azt kötötte az ifjúság lelkére: „tan-

dem Patriae ac Nationi suae fideliter serviant“, — és ugyancsak ő írja: „mert ha nekünk nem fáj saját nemzetünk romlása-fogyása, — nem tudom: kinek fájhat“. Nemzetünk romlása-fogyásának gyászos oktrilógiájából Trianon végzetével és e végzet elhárításával: a revízió kérdésével kívánok ezúttal foglalkozni, hogy mindjárt a tanítási év kezdetén hasznos és szükséges útravalóval lássam el az ifjúságot. Szükséges ez az útravaló, mert akik a revízió kérdésével foglalkozunk, mindnyájan tapasztaljuk, hogy társadalmunknak még tanultabb rétegei is aránylag kevésbé és nem valami szisztematikusan vannak fölszerelve a revízió szükségét bizonyító okfejtés fegyvereivel. Sőt — sajnos — olyan magyarok is akadnak, akik a revíziós mozgalmat céltalannak, kerülendőnek, sőt veszedelmesnek ítélik, főként azért, mert úgy látják, hogy a revízió hangoztatása az utódállamokat az ottani magyarság még dühösebb pusztítására készíti. Ezt a fölfogást megcáfolják a tények. Az utolsó egy-két esztendőben igazán nem folytattunk valami hangos revíziós propagandát, de az utódállamok magyarságának üldözése nem csökkenő erővel folyik s megsemmisítésüktől lehet tartani, ha visszacsatolásuk idejében be nem következik. Ezt pedig csak revízió útján érhetjük el, a revízióra pedig nem számíthatunk, ha hallgatunk, mert a hallgatást a nemzetközi politika szívesen tekinti beleegyezésnek, kivált most, a jóllakott országok szuggesztíója alatt.

De a revízió követelésének szükségét érző magyarok közt is sokan vannak, akik — megítélésem szerint — célhoz aligha vezető úton járnak, amikor mindig csak a magyarság sérelmeit és a rajtunk esett

igazságtalanság jóvátételének követelését hangoztatják. Tisztában kell ugyanis lennünk azzal, hogy a másokon esett igazságtalanság csak akkor váltja ki idegenekben a jóvátétel szükségességének átérzését, ha ezt a jóvátételt az ő érdekük is kívánja. Nekünk tehát nem annyira a magunk érzelmi szempontjait, fájó sebeit és történelmi jogainkat kell a külföld elé tárni, amely nélkül Európa mai helyzetében a revíziót megvalósítani nem tudjuk, ha azt tisztelettel parancsoló, okos és következetes magatartásunkkal elősegíthetjük is, hanem azt kell ellenállhatatlanul meggyőző érveléssel bebizonyítanunk, hogy a párizsi és párizskörnyéki békeparancsok a Dunavölgyét, Európát, sőt az egész emberiséget állandó kárral és veszedelemmel fenyegetik.

Mindenekelőtt azt kell belekényszerítenünk a nemzetközi közvélemény tudatába, hogy a magyarok háború előtti országa az egész emberiség javát szolgáló és ma is nélkülözhetetlen világtörténelmi hivatást töltött be, még pedig olyant, amelyet egyetlen más nép se tudott volna teljesíteni. Egyedül a magyar lehetett az, aki a maga faji különállásánál fogva nem vált egymással szembenálló nagyhatalmak Európa egyensúlyát fölborítással fenyegető világhatalmi törekvéseinek szükségképpen való uszályhordozójává. Gát volt az északi és déli szlávok Európát keletén mindent elnyeléssel fenyegető egysülésével szemben és tilalomfája a „Drang nach Osten“-nek.

És újra meg újra emlékezetébe kell idéznünk a világnak azt az igazságot, hogy tartós államalakulás, a nemzetközi konszolidációnak ez a legszilárdabb alapja nem képzelhető el határbiztosító természeti

és gazdasági egység nélkül. A háború előtti Magyarország pedig az Isten kezétől megteremtett földrajzi és gazdasági egység volt. Ezt az egységet és ennek az egységnek a geofizikai tökéletességét bámulta Reclus, a nagy francia geográfus, amikor azt mondta: „Magyarország született ország”. És ez egység perdöntő történelmi tanuságtétele az a tény, hogy Magyarország határai ezer esztendő folyamán alig változtak. Ennek — helyesen állapítja meg egy másik francia tudós — csak az lehetett az oka, hogy „a határok mindig a természet útmutatását követték”. Nem is kívántuk mi ezeket a határokat bővíteni, hiszen ezzel a természetadta célszerűség ellen vétettünk volna. Históriai igazság, hogy amikor a háború alatt Szerbia és Románia úgyszólván egész területét megszálltuk, kinyilatkoztattuk, hogy Szerbia földjéből egy talpalatnyit se kebelezünk be. Sőt Tisza István Szerbiát — Németország ellenzésével szemben — tengerhez kívánta juttatni. Romániával szemben is megelégedtünk a bukaresti békében egy mindössze 3500 négyzetkilométernyi, 23.000 lakost idecsatóló határterületi kiigazítással. Ezzel a természeti egységgel együttjárt a gazdasági harmónia is: az ország egyes vidékeinek termelése és szükségletei szerencsésen egészítették ki egymást. A Felvidék és Erdély sójáért, fájáért, szénéért, vasáért az Alföld kenyérrel és más agrárterményekkel fizetett. És ebben az egységben, amikor azt később célszerűen egészítette ki Ausztria gazdasági bekapcsolódása, biztosítva volt egy ötven milliós népesség termelésének és fogyasztásának összhangja, ami a Dunavölgy békéjének és zavartalan fejlődésének hatalmas tényezőjét jelentette. Mindezeket túl pedig — és ezt csak mellékesen

említem meg, bár éppen napjainkban vág élesen szemünkbe e szerepének fontossága — a magyarosztrák monarchia összetartója, vezetője, nevelője volt az állami életre éretlen és képtelen kisebb népeknek, biztosítója békés együttélésüknek és harmónikus fejlődésüknek.

A párizsi és párizskörnyéki békediktátumok szerzői összeroncsolták ezt a természetes és nélkülözhetetlen gazdasági egységet és kontár kezekkel felduldták Kelet-Európa történetileg kialakult államrendszerét. Szépen fejti ki Bethlen István egyik angliai előadásában, hogy Közép- és Kelet-Európának azon a területén, amelyen a háború előtt három nagyhatalom: Ausztria-Magyarország, Németország és Oroszország uralkodott, ma — nem is beszélve Danzigról — 9 állam: Esztország, Lettország, Litvánia, Lengyelország, Csehszlovákia, Ausztria, Magyarország, Jugoszlávia és Románia osztozik, főnhatóságuk alatt 13, a hegemoniát vivő fajoknál részben régibb történelmi öntudatú néppel. Ausztria-Magyarország kipróbált gazdasági egységét hét részre darabolták és ennek eredményeként maradt két csonka ország, megfosztva a megélhetés elemi föltételeitől és létrejött három más, gazdaságilag ugyancsak roskadozó állam, amelyek politikai atmoszféráját a nemzetiségi ellentétek és kisebbségi üldözések állandó feszültséggel telítik és robbanással fenyegetik. Hogy a természeti törvények erejénél fogva és történelmi meg gazdasági fejlődés során kialakult államszervezetek földarabolásánál milyen példátlan lelkiismeretlenséggel tiporták lábba a természeti törvényeket, — arról tegyen tanuságot ez a néhány adat: Nagy-Magyarország földjét majdnem

$\frac{9}{10}$ részben övezte folyó- vagy hegyalkotta természetes határ, trianoni Magyarország határának ellenben csak $23\frac{0}{10}$ -a természetes. A többi sík földeket, községi határokat, sőt egyes gazdaságokat szel ketté önkényesen. Nagy-Magyarországból 29 vasúti vonal vezetett ki, az $\frac{1}{4}$ rész területű trianoni Magyarország határát 46 vasúti vonal és 107 országút hasítja. A csehszlovák határ 35 kilométernyire közelíti meg Budapestet. Valósággal példátlan, hogy egy idegen és még hozzá szükségszerűen ellenséges állam ennyire veszedelmes közelségbe, mondhatnám: lőtávolságra kerülhessen egy ország fővárosával. S nem kigúnyolásai-e a politikai földrajz törvényeinek az olyan államalakulások, amelyekben a volt magyar Felvidéket Prágától, az erdélyi medencét Bukaresttől 50—100 kilométer szélességű lakatlan sőt lakhatatlan, havasormú hegláncok zárják el, ellenben mindkettőnek természetes gravitációs iránya a tőlük elszakított magyar Alföld, amely a Kárpátok koszorújának úgyszólván egész vízrendszerét zárt egységbe foglalja. Ennek a vízrendszernek a földarabolása, a forrásvidékek erdőivel űzött rablógazdálkodás, sőt a vízjelzőszolgálat tudatlanságból és rosszakaratból származó elhanyagolása nem egyszer megghiúsította az Alföld árvédelmét s előidézője volt egyebek közt 1925 karácsonyán a körösvidéki árvíznek, amely a trianoni magyar föld tíz- meg tízezer holdját öntötte el és sok magyar gazdának súlyos károkat okozott.

A természetalkotta egység megbontása a gazdasági egység megbontását, kipróbált gazdasági szervezetek földarabolását is jelentette. És ez alapjában rendítette meg a trianoni Magyarország gazdasági életét. Fölösleges bővebben fejtegetni, hogy a

maradék Magyarország, amelyet területe $\frac{3}{4}$, népessége $\frac{2}{3}$ részétől s ebben a magyar faj $\frac{1}{3}$ részétől, só-, arany-, ezüst- és réztermelésének teljes egészétől, legértékesebb feketeszéntelegeitől, vasérctermelésének $\frac{4}{5}$, ipartelepeinek és vasúti járműveinek $\frac{2}{3}$ részétől megfosztottak, — ezzel létének, haladásának és gazdasági boldogulásának sorsdöntő feltételeit vesztette el. És ezek hiánya annál végzetesebben sujtja, mert mezőgazdasági terményeinek értékesítése elé is szinte válságba sodró akadályokat emel a gazdasági téren továbbfolytatott háború, holott a magyar-osztrák monarchia közös vámterülete a magyar agrártermékek biztos fogyasztója volt. Az ennek következtében előálló nehézségekről s az elhárításukért hozott áldozatokról nem óhajtok most többet mondani. Egyrészt mert általában ismeretesek — jóformán mindenki tudja például, hogy a magyar mezőgazdasági és ipari cikkek forgalmának megkönnyítésére csupán vasúti díjkedvezmények révén évente 20 milliót áldozunk, másrészt pedig a félrevezetett világ szemében a mi veszteségünk és gazdasági lehanyaglásunk nem valami nyomós argumentum a revízió mellett. A tájékozatlanság ugyanis akként gondolkozik, hogy az egyedül a magyarság baja, ha ezerszentszentes politikai és gazdasági szervezete rombadőlt, — vagy ha esetleg Európa szempontjából jelentene is valami átmeneti hiányt vagy zökkenőt, ezzel sokszorosan fölér az az eredmény, hogy a magyar iga alól fölszabadult 2·8 millió oláh, 1 millió szerb — vagyis 3·8 milliónyi elnyomott nemzetiség —, sőt a tótok ideszámításával 5 és fél-millió. Azonban azok, akik ekként csinálják meg a számítást — helyesen mutat rá Bethlen István —,

megfelelnek arról, hogy az 5 és félmillió föl-szabadítottal szemben 7·3 millió magyart, németet, rutént és horvátot idegen uralom alá hajtottak, — sőt ha nem számítjuk az úgynevezett föl-szabadítottak közé a tótokat, akik mindig tiltakoztak és ma különösen tiltakoznak az ellen, hogy őket cseheknek tekintsék, akkor a mérleg számszerűen is úgy alakul, hogy 3·8 millió föl-szabadítottal szemben 9 millió ember került idegen — vagy hogy egészen szabados legyenek — részben megint csak idegen uralom alá. Már ebből is látni — és ezt most csak közbevetően vetítem lelki szemeink elé egy pillanatra —, milyen hazug volt Magyarország megcsönkítésének egyik főüregye: a nemzetiségileg egységes államok teremtésére irányuló törekvés. Ezt egyébként mindenki előre megmondhatta volna, aki csak egy kevéssé is tájékozott a Duna-völgye községeiig lehető etnikai kevertségével. Nagy-Magyarországon a lakosság 41⁰/₀-a vegyes nemzetiségű községekben élt (a községek 30⁰/₀-a volt vegyes anyanyelvű), Erdély 2350 községe közül 875 volt olyan, amelyben két, sőt három népfajnak: magyarnak, németnek, oláhnak a tagjai éltek összekeveredve. Trianon szerkesztői azonban ezt nem tudták, — vagy nem akarták tudni és így alkottak a biztos többségű vezetés alatt álló egy nemzetiségi állam (Magyarország) helyett három, nemzetiségileg tagolt államot, amelyek ketteje etnikailag még kevertebb, mint Nagy-Magyarország volt. Hiszen Nagy-Magyarországon 1910-ben a magyarság 54⁰/₀-os arányszámával nemcsak abszolút többséget alkotott, de több mint háromszorosát tette a számban utána következő kisebbségnek: az oláhságnak. Csehszlovákiában ellenben

a csehek, Jugoszláviában a szerbek száma nem éri el a hegemoniájuk alatt álló országok népességének a felét sem. De e három új, erősen tarka etnikai térképű ország közül legalább kettőről azt is el lehet mondani, hogy magasabb kultúrájú, fejlettebb történelmi öntudatú népeket hajt műveletlenebb és politikailag éretlenebb fajok uralma alá, ami már eleve is alapossá tette azt a később sajnosan be is teljesedett jóslást, hogy az új államrendezés állandó belsőpolitikai feszültséget, nagy kulturális értékpusztulást és hanyatlást okoz.

Az úgynevezett elnyomottak föl-szabadítása tehát legfeljebb összetételében, politikai elhelyezkedésében, hogy úgy mondjam: csupán kvalitatíve változtatta meg némileg, de mennyiségben növelte a kisebbségi állampolgárok számát. Ennélfogva csak súlyosbította a kisebbségi kérdés jelentőségét, főként amaz embertelen és nem egyszer véres kirobbanásokat provokáló bánásmód miatt, amelyben az új, vagy Trianon révén megnövekedett államok kisebbségi állampolgáraikat részesítik. Erről már könyvtárakat megtöltő dokumentumkötetek kerültek a világ nyilvánossága elé. Magam is többször szóvátettem itthon, Egyetemünk falai között és a külföld nyilvánossága előtt is ezeket a vérlázító jogtiprásokat, természetesen legtöbbszörre magyar vonatkozásban. Éppen ezért most a panaszok elfogulatlanságának bizonyítására az utódállamok kisebbségei közül nem a magyarokat szólaltatom meg. A szlovákok az 1932. évi zólyomi nagygyűlésen ünnepélyesen kijelentették, hogy a csehszlovák államban nemzeti, polgári és emberi jogaikban veszélyeztetve érzik magukat. Hlinka András, akit ma-

gyarbarátsággal igazán nem lehet vádolni, 1932-ben a prágai Carolinumban tartott előadásában a szlovákok helyzetét a magyar uralom alatt a mostaninál sokkal kedvezőbbnek jellemezte s élesen kikelt a csehek beözönlése ellen, akik a Felvidéken eszik az őslakó szlovákok elől a kenyeret. A horvátok ismételen kiáltják világgá memorandumaikban, hogy fajukat és kultúrájukat enyészettel fenyegető szerb elnyomással szemben kénytelenek lesznek az önségély forradalmi fegyveréhez nyúlni. Az erdélyi szászok a sajtóban, a parlamentben, sőt püspöki körlevélben is tiltakoznak a magyar uralom alatt mintaszerű közoktatásügyek tönkretétele ellen és a szudétanémetek megdöbbentő adatokat terjesztenek a Népszövetség és a világ nyilvánossága elé a gazdasági és kulturális jogfosztásokról, amelyeket a történeti Csehországban elszenvedni kénytelenek s amelyek módszeréről igen szemléltető képet nyújt egyebek közt a „200.000 Sudetendeutsche zuviel“ című, nemrégiben megjelent munka.

Íme tehát: az új államrendezés a nemzetiségi elv megvalósítása tekintetében nemcsak teljesen csődöt mondott, de még jobban kiélesítette a faji ellentéteket s a nyomában járó bajokat semmiképen se tudta csak a trianoni Magyarországra lokalizálni. Szépen és igazán mondja Herczeg Ferenc: „a megtagadott morál romboló erővé alakul át, akár a házban elrejtett holttest.“ És ez a méreganyag pusztulást hozott nemcsak ránk, de a tőlünk elszakított területek magyar és nem-magyar lakosaira is. És míg politikai, sőt emberi jogaik elkobzása miatt a tőlünk elszakított területek kisebbségei panaszkodnak, a Trianonban a gazdasági élet törvényei ellen

elkövetett bűnök következései egyaránt sújtják a kisebbségi és a hegemoniát vivő fajokat. Alig egy-két évvel ezelőtt a trencsényi szlovák népgyűlésen hangzott el a keserű feljajdulás: „a csehek gazdag Felvidéket kaptak kezükbe, de a Felvidék most koldus.“ És ez nem túlzás. A politikai szempontoktól irányított földreform visszavetette a mezőgazdasági termelést. A Felvidék iparát pedig fölfalta a cseh gyáripár mohósága. Nem füstölögnek már, mint a magyar uralom idején, a korompai, a mecenzői és a többi kohók, nem kattognak a rózsahegy és egyéb textilgyárak szövőszékei, a nagyhírű lipótszentmiklósi bőrgyártás elsorvadt. Az állami közszállításokból a Felvidék ipara és kereskedelme, amelyet az ellenséges vasúti tarifapolitika is fojtogat, csak 4⁰/₀-hoz tud hozzájutni. A rutén alig úsztat már fát az Alföldre és szecsikából összegyűrt szűkös kenyere mellett sírva emlegeti a fehér magyar lisztet, amelyet boldogabb időkben aratómunkájával a magyar síkságon megkeresett. Rumániában a magyarpusztítás célját szolgáló agrárreform végrehajtása az oláh hivatalos statisztika megállapítása szerint a búza- és tengeritermés átlagát 30—40⁰/₀-kal csökkentette. S a szerb „Obzor“-ban, amelyet elfogultsággal — a mi javunkra — nem lehet vádolni, olvashattuk, hogy a Vajdaságban és Szerémségben, a tőlünk elcsatolt területen a magyarok ellen irányított földreform holdankint 4 métermázsával szálította alá a búzatermést.

De tovább megyek: Magyarország földarabolásának végzetes ballépése nemcsak a mi veszünk és nemcsak azoké a népeké, amelyek évszázadokon át határaink közt éltek, — de bomlás méreganyagát

vitte a Dunavölgyének, sőt egész Európának politikai és gazdasági szervezetébe is. Az úgynevezett békeszerződések ugyanis éppenséggel nem teremtettek rendet és nyugalmat, — hanem beláthatatlan katasztrófák sárkányfogait hintették el: Európában feszültebbé tették a politikai és súlyosabbá a gazdasági helyzetet. Az újonnan alakult és a váratlanul megnagyobbodott államok érzik, hogy hatalmuk a pillanatnyi erőviszonyokkal való visszaélésen, az igazságtalanság ingoványán alapul, állandósítani akarják tehát az erőszakot. Ez pedig ellenkezik a természet törvényeivel, amit Gambetta ismert szellemes mondása akként fejez ki, hogy: „a szuronnyal sok mindent lehet csinálni, csak éppen ülni nem lehet rajta“. És ennek az erőszaknak ideiglenes fenntartása is olyan áldozatokat követel, amelyek terhe alatt összeroskadnak. Az *Annuaire Militaire* szerint a civilizált világ hadiköltsége már néhány évvel ezelőtt öt és félmilliárd dollár volt, több mint 30 milliárd aranypengő — 70⁰/₀-kal nagyobb, mint a háború előtt —, ma, amikor örökké a békéről és a leszerelésről szónokolnak. Azóta természetesen rohamosan nőttek ezek a költségek, hiszen szemünk látára folynak az eddig elképzelhetetlen mértékű fegyverkezések.

A legújabb adatok szerint a hadügyi kiadások összege:

	1928	1936
Franciaországban	10	16 milliárd frank,
Angliában	113	158 millió font,
Japánban	517	1060 millió yen,
Szovjetországban	1	15 milliárd rubel.

És ezen nem lehet csodálkozni. A jogtalanság fenn-

tartása, a zsákmány megvédése, a rossz lelkiismeret megnyugtatója, a fölkészülés a folyton háborgó elmentétek kirobbanásának esetére: bizony mind-mind sokba kerül. Nem csoda tehát az sem, hogy — bár az adóprés kíméletlenül működik s a pénzügytan útmutatásainak fittyet hányó legbrutálisabb adónemek kerülnek alkalmazásra — az államok pénzügyi helyzete és hitele nem egy helyt megrendül s valutavédelmi és szanálási intézkedések egész sora válik szükségessé. A túlköltségek és a fedezetük előteremtésére és következeik elhárítására alkalmazott módszerek sorvasztó hatását csak fokozza — bár részben e hatások enyhítésére akarna szolgálni — a politikai szempontok félelem- és gyűlölet-diktálta beavatkozása a gazdasági élet természetes rendjébe: az áthághatatlan vámfalak, a kiviteli tilalmak, a kontingentálások, a fogyasztók kiszolgáltatása az esztelen túlzásba vitt önellátási elv örületének, a devizazárlat és egész sora a gazdasági téren tovább folytatott háború eszközeinek. Mindezek végeredményben a gazdasági élet összhangjának megzavarására, drágaságra, ínségre, munkanélküliségre vittek. Nem világos jele-e a termelésfogyasztás és jövedelemelosztás anarchiájának, hogy még ma is millió zsákszámba dobálják a tengerbe a kávé, vagy mozdonyfűtésre használják fel, hogy egyes években felgyújtották a lábbon álló termést, hogy tehéncordákat öltek le, csak azért, hogy megakadályozhassák a kávé, gabona, tej áruhanását ugyanakkor, amikor százerek és milliók éheznek. Hiszen a munkanélküliek száma 1927—32 közt Angliában megkétszereződött. Németországban és Olaszországban megnégyszereződött, Franciaországban meghétszereződött,

Csehszlovákiában megtizenegyszereződött, az Egyesült Államokban három év folyamán 3 millióról 11 millióra emelkedett a Washingtonot rettegető fölvonulásokkal fenyegető munkanélküliek tábora. És az utolsó időben tapasztalható javulás nem ígérkezik tartósnak, mert a foglalkoztatás javuló tendenciája jórészt a fogyasztási célokat szolgáló, tehát végeredményben a nemzeti vagyont nem gyarapító hadiipar fokozottabb működésének következése, amit a fegyverkezéshez kellő egyes nyersanyagok árának gyors és jelentős emelkedése is bizonyít. A nemzetközi gazdasági élet vérkeringésének meglassadását pedig világosan szemlélteti az az adat, hogy Európa államaiban a külkereskedelmi forgalom értékvolumenje a háborúelőttinek $63\frac{0}{10}$ -ára: 38 milliárd aranydollárról 24 milliárdra, sőt még 1935-ről 1936-ra is 2·5 milliárddal csökkent. És a békediktátumok jellemrontó, állambontó, züllésbe kergető, társadalmi deklasszifikációt jelentő hatását mutatja a tanult társadalmi rétegek idegörlő és — sajnos — gyakran meddő harca az elhelyezkedésért, — amely sokszor vereséggel, éhezéssel, megálázkodással, szociális lecsúszással végződik s amely nálunk például abban csúcsosodik ki, hogy az elmúlt években a székesfővárosi köztisztasági hivatal ideiglenes alkalmazottai sorában olyanok is akadnak, akik érettségi bizonyítvánnyal, sőt doktori diplomával zsebükben takarították a havat. És ez a legfőbb forrása társadalmunk nyugtalanságának, forrongásának és politikai kalandorok által kihasználható és ki is használt elégedetlenségének.

A párizsi és párizskörnyéki békék végső mérlege tehát — meggyőzően mutatják ki Bethlen István

angliai előadásai —: beláthatatlan veszedelmekkel fenyegető örökös politikai bizonytalanság és gazdasági nyomorúság, az erkölcsi és műveltségi színvonal lealacsonyító süllyedése. És mindez miért? Azért, hogy 13 millió oláh, 7·4 millió cseh és 6·6 millió szerb, összesen tehát 27 millió ember megtarthassa és elsenyveszthesse az őt se a természet törvényei, se a gazdasági célszerűség okából meg nem illető és jórészt még a vérség jogán sem odatartozó területet, azért éljen-e állandó háborús veszedelemben és gazdasági nyomorúságban Európa 500 millió lakosa és azért legyen pusztulásra kárhozható több mint 30 millió főnyi idegen uralom alatt sínylődő kisebbség. Ezt az utóbbi argumentumot jól meg kell fontolni. Mert akik a kisebbséget alkotó fajokat irtják, bünt követnek el az emberiség haladása ellen. Hiszen az emberiség fogalma csak üres fantom, amely testet csupán az egyes nemzetek alakjában és cselekedeteiben ölt. A magyar génusz pedig telítve van kiváló tulajdonságokkal. Talán az Úristen áldotta meg velük kárpótlásul azért, hogy népek csatájának küzdőterére állította, amikor a keleti barbárság ellen a nyugati kultúra véráldozatos védőbástyájává rendelte, — talán a létért való élet-halálharc keménysége csiholta ki belőle a talentumok szikráit, talán a vele keveredett fajok szerencsés ötvöze a magyarázata, — annyi bizonyos, hogy a magyar faj — csekély számához mérten — a kimagasló tudósok, költők, művészek, államférfiak feltűnően hosszú sorát adta a világnak. Emlékeztessen-e a két Bólyaira, Eötvös Lórántira, Petőfire, akinek több versét 34 nyelvre fordították le, Jókaira, akinek 100 munkáját ültették át németbe, 32-t an-

golba, 21-et franciába, Liszt Ferencre, Munkácsy Mihályra és a magyar firmamentum löbbi fényes csillagaira, — és azokra az egész világon visszhangot keltő győzelmekre, amelyeket a sport és a szellem tornája: a sakk terén a magyar tehetségek kivívtak. Ha már most ezt a nagy feladatokra hivatott, rendkívül tehetséges fajt megfosztják a megélhetés föltételeitől és elszakítják fajlestvérei egyharmadrésztől, nemcsak a magyar géniusz nem élheti ki teljeségét, de az emberiség fejlődése is megbecsülhetlenül értékes tényezőktől esik el.

Méltóztatnak látni, nagyon tárgyilagos argumentumokkal küzdhetünk mi Trianon jóvátételért és győzhetjük meg a világot arról, hogy e jóvátétel a Dunavölgyének, Európának, sőt az egész emberiségnek érdeke és kötelessége, már csak azért is, mert a Dunavölgy mai helyzetének fönntartása — amint láttuk — több költséggel, nehézséggel és veszedelemmel jár, mint annak gyökeres, igazságos rendezése.

Nem szükséges tehát — és talán nem is nagyon eredményes — történelmi érdemeinkre, ezeresztendősi misszióinkra hivatkozni és szubjektív érveket fölsorakoztatni. Hiszen nekünk méltán fáj az ezeresztendősi szent korona összetöredezése, történelmi jogaink semmibevevése és a hálátlansággal fizetés vérünk hullásával szerzett érdemeinkért, amelyeket ezer esztendőn át itt a rend, béke, tisztesség és civilizáció őreként és fenntartójaként szereztünk és amelyekre öndicséret és elfogultság vádjá nélkül hivatkozhatunk. Ezeket az érdemeiket az egész világnak eszébe juttathatja a déli harangszó, amelyet *II. Callixtus pápa* 1456-ban Hunyady Jánosnak

a törökön Nándorfehérvárnál aratott győzelmének emlékére a világ összes keresztény templomaiban örök időkre elrendelt. *II. Pius pápa* 1459-ben Magyarországot az egész kereszténység védőpajzsának („idem regnum totius christianitatis diceps“) nevezte.

És csak a mult században történt, hogy Michelet, a világhírű francia hisztórikus azt kérdezte: „Mikor fogjuk leróni adósságunkat az áldott magyar nemzet iránt, amely a művelt emberiséget megmentette, amikor saját testével védte Európát tatár és török ellen.“ És hivatkozom-e *Pierre Delattre* francia történetíró ama megállapítására, hogy „Angliának, Franciaországnak és Magyarországnak a középkorban egyenlő számú lakossága volt, ellenben azért van ma Angliának 44, Franciaországnak 40, Magyarországnak csak 9 millió lakosa, mert a magyarság 400 éven át vérzett Európáért, a műveltségért, a civilizációért“. És történelmi tény, hogy Magyarország lakossága ezekben a harcokban apadt le 4 millióról $2\frac{1}{2}$ millióra s a karddal kezükben elhullott magyarok helyére bevándorolt idegen anyanyelvűek ekkor tarkították meg Magyarország etnikai térképét. Nem mondom, hogy egészen hatástalanul hivatkozunk ezekre a tényekre, hiszen az erkölcsi tényezőknél még ebben a morál eszményétől eltávolodott korban is vannak nyomatékuk, — de azzal mégis tisztában kell lennünk, hogy a nemzetközi politikában a hála és általában az érzelem, az igazság, a jogtisztelet nem tartoznak az elhatárolások és cselekvések döntősúlyú indítóokai közé: ott az önérdék, sajnos, igen gyakran a félreismert, hibásan fölfogott önérdék parancsa dönt. De mindaz,

amit eddig elmondtam, éppen annak bizonyítása akart lenni, hogy a revíziót nemcsak magyar érdek követeli, de a rajnai problémánál sokkal súlyosabb dunavölgyi kérdésnek kielégítő elrendezése és Európának békéje és nyugalma, sőt az egész emberiség boldogulása is. Szüntelenül kell hangoztatnunk — és éppen azért használtam föl erre a rektori székfoglaló beszéd alkalmát is —, hogy a nagybeteg Európát csak úgy lehet meggyógyítani, ha eltávolítjuk szervezetéből a Trianonban belecsempészett és rothadásba átment hazugságok méreganyagát. „Ha az elmúlt száz esztendőben olaszok, németek, görögök, lengyelek, oláhok, szerbek és bolgárok szuronyhegyére tüzték egész nemzeti létüket, csakhogy fajtestvéreikkel egyesülhessenek“ (P. H. 1936. III. 28.) — hogyne volna nekünk kötelességünk minden alkalmat legalább arra felhasználni, hogy újra meg újra az argumentumok bombáival szaggassuk az igazságtalanság falait, mindaddig, amíg azok romba nem dőlnek s utat nem engednek Trianon megváltoztatására, akár a Népszövetségi Alapokmány erre módot adó 19. §-a alapján, akár egy új békekonferencia révén, amely ma már a tisztánlátó, jószándékú emberek előtt elemi szükségletként jelentkezik s amely szabad népek egyenjogú tárgyalása és meg egyezése által valósítaná meg a „*prius justitia deinde pax*“, „előbb az igazság, azután a béke“ elvét.

Tárgyi okok nagy tömege sürgeti tehát a párisi és párisi környéki békeszerződések megváltoztatását, nekünk azonban számos formai jogcímünk is van a trianoni nagy pör újrafölvételének követelésére. Ma már nyíltan beismerik a békeparancs szerzői és Lloyd George — a „big four“, a nagy négyes bírói

tanács tagja, amely Magyarország sorsát Trianonban eldöntötte — ismételten, a minap is kijelentette, hogy a Nagyhatalmak képviselőit lényeges pontokban megtévesztették. Határnak alkalmas, hajózható folyamnak jelentettek be nyáron kiszáradó patakocskákat s például a Romániának juttatott területen 60.000 magyart mutattak ki 1.7 millió helyett. De meg nem is tartották be a szerződések alapföltételeként hangoztatott wilsoni alapelvet, amely szerint akarata ellenére, népszavazás nélkül, sakkfigurák módjára egyetlen népet sem lehet más állam uralma alá tenni. A Magyarbirodalomtól elszakított több mint 13 millió alattvaló közül csak a sopronkörnyéki 48.000 embertől, az elcsatoltak 0.36 százalékától kérdezték meg kívánságukat. Végül pedig joggal lehet fölteni azt a kérdést: érvényesnek lehet -e tekinteni az olyan szerződéseket, amelyeket leglényegesebb pontjaikban egyoldalúan megszegnek? Már pedig az utódállamok a Szövetséges és Társult Főhatalmakkal kötött szerződéseiknek azokat a pontjait, amelyek a kisebbségek jogait volnának hivatva biztosítani, s amelyeket az utódállamok belső törvényeik fölött álló alaptörvényekül ismertek el, sokszorosán megszegik. A kisebbségeknek ígért igazság, szabadság és jogegyenlőség helyett sírjukat ássák meg, elhantolják nemzeti eszményeiket, kifosztják kulturális javaiból, kihúzzák lába alól a földet, kiütik kezéből a kereset szerszámát, legyen az toll, vagy kalapács.

Perdöntő bizonyosságaink vannak tehát az újrafölvétel, a revízió követelésére. És ez a követelés má már, hála Istennek, nem csupán magyar ábránd. Kezdve *Mussolinin*, aki „a trianoni szerződés nem

lehet sírbolt" történelmi szavát kimondta, hosszú sora van a külföldi nagy államférfiaknak, akik a nagy revíziót elkerülhetetlennek tartják. *Lansing*, az Amerikai Egyesült Államok államtitkára a békediktátumokat cselszövés és rablási vágy eredményeinek, megalázóknak és tarthatatlanoknak nyilvánítja. *Motta*, a svájci köztársaság elnöke kijelentette, hogy a békeszerződések revíziója nélkül kirobban a háború borzalma. *Paul Boncour* volt francia külügyminiszter elítéli a Trianon okozta balkanizálódást és annak súlyos következéseitől tart. *Newton* lord, az angol felsőház előkelő tagja ismételtén követelte annak a trianoni szerződésnek a revízióját, amely „12 millió embert balkanizált”. *Baldwin* volt angol miniszterelnök szerint „Európa békéje a békeszerződések aláírásának napján szűnt meg”, *Chamberlain* lord külügyminiszter korábban hangoztatta, hogy „a békeszerződések eredményeként nem a béke, hanem a háborútól való félelem uralkodik Európában”. *MacDonald* volt angol miniszterelnök beismerte, hogy a békeszerződések megalkotásánál „a szenvedély bitorolta az ész helyét”, s megrázó beszédben foglalt állást az 1933 márciusában tartott leszerelési értekezleten a revízió mellett. „Már hallani lehet — úgymond — a civilizáció roskadozó épületének recsegését. Vagy igazságot szolgáltatunk a legyőzötteknek, vagy Európa menthetetlen. Magától értetődik — folytatja — a revízió, de nem olyan, amely szuronyokon nyugszik, hanem olyan, amelyet a zöld asztalnál a józan ész alapján állapítanak meg.”

Az idézeteknek még hosszú sorával tudnám bizonyítani, mennyire elterjedt a revízió szük-

ségének fölismerése hivatalos és társadalmi körökben (az utóbbiak példája gyanánt csak a magyarbarát angol képviselők revíziót követelő csoportjára emlékeztetek, amely több mint 200 tagot számlál). Nem volt tehát eredmény nélkül a külföld meggyőzésének munkája, amit Egyesületeink s ezek sorában első helyen a Magyar Revíziós Liga és a magánosok végeztek. Folytatnunk kell a fölvilágosítás kötelességének teljesítését mindaddig, míg a külföld döntő tényezői a nyilatkozatok után a cselekvést is elérkezettnek látják.

A revízió azonban, ha — mint beszédem elején jeleztem — a mai nemzetközi politikai adottságban elsősorban a külföldön fordul is meg, belső föltételek teljesítését is parancsolja. Mi a világtól a trianoni igazságtalanság jóvátételét követeljük. E követelésünknek lefegyverzettségünk és megfogyatkozottságunk mai állapotában nem adhatunk nyomatékot materiális erővel, csak erkölcsiakkal. És mi adhatja meg egy országnak az erkölcsi erőt? A nemzet nagy létkérdéseiben való egysége, a fegyelem, a fegyelmen alapuló rend, a jognak tisztelete és a jogrendben és jogbiztonságban zavartalanul végzett munka és kötelességteljesítés. Egységünk a revízió tekintetében nem lehet kétséges. Mint ahogyan a XIX. század elején Napoleon vasökle összekovácsolta a németseget, a trianoni merénylet is a revízió egységes táborába állította az egész magyarságot. De ennek a kifelé mutató egységnek csak akkor lehet meg a súlya és tartóssága, ha idebent sem választja el a magyart a magyartól gyűlölködés szenvedélye és elfogultsága. Különös gonddal ajánlom ezt a magyar ifjúság figyelmébe, nemcsak

mint hatóságuk feje és mint „*summus praeceptor*“, de mint magyar ember is, aki mikor a hazája sorsán aggódik, fiatalságunkba, a jövő letéteményeibe és főleg az egyetemi hallgatókba, a jövő magyar társadalmának vezetőibe veti a reménységét. Ehhez az ifjúsághoz szól most szavam, mert az, amit a revízió megvalósulásához, mint belső erőtenyező adhatunk, jórészt az ő magatartásán fordul meg. A magam ifjúságára visszaemlékezve, szívbéli örömmel nézem és értékelem becsvágyát, törekvését, tehetségét, magyar lelke buzdulását, duzzadó életerejét, idealizmusát, az eszményekért való rajongását, annyi szép tervnek és alkotásnak a csiráját. De ezzel a szenvedélyességgel, fölfelé törekvő dinamikával a tapasztalat, az erőviszonyok ismeretének, a korlátok és a hatások kiszámítására való képességnek a hiánya is párosul, ami könnyen felülzethetővé és félrevezethetővé is teszi. Ezt a hiányt pótolja az idősebbek tapasztalata, áttekintőképessége, ami a fiatalság föllobbanásának sokszor szükséges mérséklője és fékezője. És mai előadásom szemszögéből nézve, éppen erre a mérsékletre és fegyelemre akarom Önöket kérő szóval inteni. Nem a sivár, örömtelen aszkétizmust hirdetem én, — hiszen az olyan nemzetnek, amelynek ifjúságában nem lüktet csapongó életkedv és érdeklődés a közügyek iránt, vajjon miféle jövője lehet? — De ezt az érdeklődést soha, még vélt sérelmeik tudatában sem szabad utcai tüntetésekre, vagy diáktársaik ellen elkövetett erőszakosságok jogcíméül fölhasználni. Véssék az emlékezetükbe, hogy minden rendbontás és erőszakos cselekedet bizalmatlanság taná-

raikkal és az egyetemi hatóságokkal szemben, megszegése a beiktatás alkalmával fogadott eskünek. Gondolják meg, hogy társadalmunk a keresztény erkölcs alapján áll, amelynek alapfeltétele: „Szeresd felebarátodat, mint önmagadat.“ És ezt a szeretetet, amely a keresztény hit legfőbb külső megnyilatkozása, nemcsak szóval kell hirdetni, hanem tettekkel is megvalósítani. Ahogyan a hegyi beszéd — közel 2000 esztendő távlatán át sem homályosodó fényével az igazságnak — hirdeti: „Nem mindaz, aki mondja Uram, Uram! megyen be a mennyek országába, hanem csak az, aki Atyám akaratát cselekszi.“ És ahogyan Szent Jakab apostol tanítja: „hogyan mutathatod te ki hitedet cselekedetek nélkül, — de én cselekedetekkel mutatom meg hitemet“. És Pázmány Péter Egyetemének hallgatói nem fordulhatnak szembe Pázmány Péter tanításával, aki azért fohászkodott, hogy ne lehessen ék magyar és magyar között. Gondolják meg azt is, hogy versenytársaktól való erőszakos megszabadulásra való törekvés a csupán szenvedélyeire hallgató tömeg előtt egyszerű megoldási módnak tetszik, de valójában a gyöngeség bevállása és a verseny hiányában a tetterőnek, a kifejtésre nem ösztönzött tehetségnek még az utódokra is átlöröklődő elsoványodásával fenyeget. Hiszen régi igazság, hogy „*sub pondere crescit palma*“ és Pázmány Péter is megírta, hogy csak azok a fák vernek mélyebben gyökeret, amelyeket a szél erőbben ingat.

De mindezekén túl minden rendbontás és erőszakosság hátráltatja a revíziót és súlyosabbá teszi kálváriajáró, elszakított magyar testvéreink sorsát. Mert csak az az ország küzdhet sikerrel jogaiért,

amely maga is tiszteletben tartja a jogot és annak az államnak lehet nemzetközi megbízhatósága, súlya és tekintélye, amely törvényeinek uralmát benn is biztosítani tudja. Éppen ezért a beiktatás alkalmával fogadott hűség és engedelmesség ezúttal a revíziót is szolgálja s annak minden megszegése hátráltatná a trianoni nagy pör újrafölvételét s ezzel az Önök jövőbeli boldogságát, sőt rontaná elszakított magyar testvéreink sorsát is. Mert minden itthon elkövetett jogtalanság csak példát és igazolást adna az utódállamoknak, hogy az ottani magyar kisebbségeket jogaikból kiforgassák és sanyargassák. És ennek a hűségnek és engedelmességnek parancsát most annál nagyobb bizalommal követhetik, mert hatáságaik részéről minden irányban a legteljesebb jóakaratot és segítőkészséget tapasztalják. A Horthy Miklós-ösztöndíjalapból — szabályzata éppen most jelent meg —, százával tűzte ki a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr az ösztöndíjakat, az egyetemi felvételeknél szigorúan alkalmazkodnak a bizottságok a törvény szelleméhez és az állástalan diplomások elhelyezkedése érdekében széleskörű és eredményes intézkedések történtek. És éppen ezért bízom abban, hogy sohasem hagyják el azt az utat, amelyet Önöknek hivatásuk és kötelességük, fogadalmuk, az Egyetem rendje, a fegyelem parancsa, sorsukért aggódó szeretetünk, hazánk jövőjének biztosítása és a revízió nagy céljára, meg a mai határokon túl sínylődő magyar testvéreinkre való tekintet kijelöl. Ennek reményében foglalom el a rektori széket és kérem föl a jog- és államtudománykari dékán úr ömértóságát az ifjúsághoz intézett, tanévmegnyitó beszédének elmondására.

III.

DR. MAGYARY ZOLTÁN JOG- ÉS ÁLLAM-
TUDOMÁNYKARI DÉKÁN TANÉVMEGNYITÓ
BESZÉDE.

Fiatal Barátaim!

Kedves Hallgatók és Hallgatónők!

Az új tanév megnyitása mindig ünnep e több mint háromszázéves egyetemnek az életében is. De különös jelentőségű azok számára, akik arra először hivatalosak. Az idén is közel ezer ifjú lép be e falak közé. Ezek közül kitűnően vagy jelesen érett 39⁰/₀, jól érett 38⁰/₀, elégségesen érett 23⁰/₀. Aki megbukott az érettségén, az hiába is kopogtatott. Annak az 5500 ifjúnak tehát, aki az idén tette le az érettségi vizsgát, a legjava jött ide.

Mit jelent egyetemre lépni? Jelenti azt, hogy tizenkétévi iskolabajárás után még többre vállalkoznak, hogy fel akarnak jutni a szellemi kiképzés elérhető legmagasabb fokára, oda, ahová csak kevesen és csak azok juthatnak, akik ki tudnak emelkedni a tömeg, az átlag fölé.

A hegymászásnál csak a legmagasabb és a legnehezebb szakaszokon van vezetőre szükség. Az a tapasztalat, hogy az egyetem az emberi szellem kifejlesztésének ez a legnehezebb és legmeredekebb

része, mert itt válik el, hogy ki fog felérni a nemzet vezető rétegébe. Az egyetem a vezetőjük életüknek e fontos szakában és régi szép hagyomány, hogy a rektort adó Kar dékánja intézze az első felvilágosító szavakat az Alma Mater új tagjaihoz.

Három szempontot óhajtok tömören az emlékeztükbe vésni és azokkal jellemezni az egyetem sajátosságát és hivatását.

1. Az első az egyetem és a középiskola közti különbség. Az egyetem Önöket felnőtteknek tekinti és fogja kezelni. Még nem kész embereknek, hiszen tanulni jönnek ide, de már önálló, önmagukért felelős egyéneknek. Ennek a kifejezője az a szertartás, hogy a dékán Önöket kézfogással iktatja be az Egyetem polgárai közé. Ide nem a szülők hozzák beiratkozni gyermekeiket, nincsenek intők és szülői értekezletek. Az Egyetem nem alkalmazza a fegyelmezésnek középiskolai eszközeit sem. Ezt teheti azért, mert bízik az Önök fogadalmának komolyságában, a becsületszavuk értékében. Az, aki az Egyetemen kifogás alá esően viselkedik, aki a padot megfaragja, aki előadásra nem jár, vagy tüntetéseken vesz részt, az nem hőstettet visz végbe, az nem a felnőttnek járó szabadságot gyakorolja, nem a tanárt játssza ki, hanem megtagadja a kézfogását, beszennyezi a becsületét, és azt bizonyítja, hogy a felnőtt szerepére nem méltó, vagy hogy az Egyetem igényeinek kielégítésére nem képes. Remélem, hogy ezek a szavak csak kevesükre fognak vonatkozni, és megmaradnak az érettségijük színvonalán. De figyelmeztetni óhajtottuk Önöket, hogy tudják, hogyan ítéljük meg cselekedeteiket, ha az Egyetem szabályai ellen vétének.

De nagy a különbség az Egyetem és a középiskola közt az oktatás tekintetében is. A középiskola meghatározott ismeretanyagot előírt program szerint közvetít. A tanár sem az anyagot, sem a haladás ütemét nem maga állapítja meg, az számára pontosan elő van írva és ő ennek a felülről megszabott tantervnek a végrehajtója. Az ifjúsághoz való viszonya tehát az, hogy mint felnőtt áll a gyermek *felett*, mint nevelő a diákkal *szemben*. Az egyetemnek örök sajátos feladata az igazság kutatása és a tudomány előbbrevitele. Emellett feladata a felsőoktatás is, sőt ez egyre nagyobb részét teszi ki a munkájának, de a kutatás feladata és természete döntő módon befolyásolja a tanár egyéniségének kialakulását és az egyetem szellemét. A kutatásnak döntő szerepe megnyilvánul abban az egyre határozottabban kialakuló helyzetben is, hogy míg az egyetem régebben a két feladatot, a kutatást és az oktatást, egyidejűleg látta el, újabban ez a két feladat egymásutánivá válik. Az egyetem először: a diplomáig oktat és a kutatást azután, a postgraduálatokkal végzi. A lényeg azonban az, hogy a tanár a hallgatóknak az oktatás során is azt adja elő, amit saját kutató munkájával gyűjtött és igaznak talált, nem pedig azt, amit valaki neki előírt, hiszen nincs is fórum, amely a szakmájában fölötte állana. Azáltal pedig, hogy előadja és bizonyítja a saját Igazságát, egyúttal bevezet és tanít az igazság kutatására. Az egyetemen tehát a tanár és a tanuló munkatársak. Mint egy jó angol megfigyelő mondta: mindketten tanulók, csak az egyik idősebb, a másik fiatalabb. Itt a tanár nem a tanuló *felett* van, hanem, mint vezetője, az *előtt* áll. Ennek a viszony-

nak a kifejezése benne van az *uni-versitas* régi kifejezésében, amely a vertere igéből származik és egyfeléfordultságot is jelent.

2. Az egyetemnek oly régi és erős autonómiája van, amelyhez csak a római katolikus egyház jogállása hasonlítható. Ez az autonómia — és ez a második szempont, amelyet ki óhajtok emelni — megnyilvánulása az egész világon egy mély közmeggyőződésnek. Az egyháznak a középkorban kifejlődött jogállása a vetülete az istenfélelemnek és a túlvilági létben való hitnek. Az egyetem autonómiája viszont kifejezése annak a tekintélynek, ami a földi életben csak a tudásnak jár ki. A tudomány fenntartása és előbbrevitele a társadalom és az állam boldogulásának nélkülözhetetlen tényezője. Az egyetem a tudás fejlesztésének legrégebbre nyúló és máig semmiféle más intézmény által sehol meg nem közelített főszerve. Az egyetemek szaporodása és tudományos autonómiája minden népnél annak az igénynek a jele, hogy a tehetség uralmát és a tudás irányító szerepét kívánják életükben biztosítani.

3. Ez a szerep — s így jutunk el a harmadik szemponthoz — mutatja az összefüggést az egyetem és a nemzet élete között. Az egyetem hatása alatt van a kornak és a népnek, amelybe tartozik és egyúttal más által nem pótolható szerepet is tölt be a nemzet életében. Az egyetem tehát nem szakadhat el sem a nemzettől, sem a századától. Az idén nyáron Párizsban fontos nemzetközi felsőoktatásügyi értekezlet volt, amelyen 42 állam kormányai és egyetemei voltak képviselve. Egyetemünk részéről a prorektor úrral én voltam szerencsés azon

részvehetni. Magasszínvonalú referátumában egy svájci előadó találóan állapította meg, hogy: „Bár az egyetemek gyakran elmaradnak a kor igényeitől, mégis kétségtelen, hogy a legalkalmazkodni tudóbb társadalmi intézmények közé tartoznak.“ Az egyetemnek a nemzeti munkamegosztásban, a nemzeti életközösségben betöltött szerepe teszi rá nézve kötelezővé, hogy a nemzeti élet minden terén világítson a tudásával, ne zárkózzék el gögősen és kényelmesen a tudománynak olyan definíciója mögé, hogy a tudományhoz nem méltó 100 évnél fiatalabb témákkal foglalkozni, hanem a tudomány fegyverzetével és a tudós tárgyilagosságával képviselje mindig a fejlődés és a haladás gondolatát és legyen közvetítője a nemzet gondolatvilágában az egyetemes emberi haladás új irányainak, főleg olyan időkben, amikor a nemzet a sors csapásai alatt roskadozva meg-megáll, vagy a történelem útvesztőjében nehezen tájékozódik. Ha az egyetem ezt a szerepet nem tudja betölteni, nemzetünk kárát vallja, mert nincsen más, aki ezt tehetné. A mi egyetemünk ezzel a feladattal tisztában van, különben nem is bírná el a felelősséget azért, hogy a nemzet rábízta ifjúságának legjavát.

Kedves Barátaim! Szavaimnak az volt a céljuk, hogy megvilágítsam annak az elhatározásuknak a teljes horderejét, hogy az egyetemen óhajtják folytatni tanulmányaikat. Az egyetem mindenki előtt nyitva van, de nem mindenkinek való. Azt tartjuk, mint a kínai közmondás, hogy: „Az ember nemesnek nem születik, hanem csak azzá fejlődhetik.“ Aki hivatásból jön ide, mert képes és méltó arra, hogy a nemzet szellemi vezetői közé emelkedjék,

annak a diploma biztos kenyeret jelent és összes képességeinek sajátmaga és a köz javára való kibontakoztatását. Aki azonban hivatlanul lép be, abból a számításból, hogy érdemellenül nagyobb kenyeret szerezzen, az el fog hullani, mert az egyetem nem engedhet az igényeiből anélkül, hogy azzal ámulást ne kövessen el a nemzettel szemben.

Lépjék át Trianont legyőző hittel, a hazáért és embertársaikért való eredményes élet reményével az Alma Mater küszöbét. Mi szeretettel várjuk Önöket és a Szent Lélek hatalmas segítségét kívánjuk jószándékaikra.

IV.

EMLÉKBESZÉD. ELMONDOTTA: Dr. BALÁS KÁROLY AZ ÜNNEPI PÁZMÁNY-EBÉD ALKALMÁVAL, 1937. SZEPTEMBER 26-ÁN.

Ha Pázmány Péter emlékét méltóan akarjuk ünnepelni, akkor a hazaszeretetnek és a tudománynak kell oltárt emelnünk. De a tudomány ünnepe nem lehet el az igazság keresésének apotézisa nélkül, mert nem ok nélkül állítják első helyre a tudomány jellemzésénél az igazság keresését. A tudás a valósággal, a létezővel, az okok és okozatok összefüggésével való tisztábajövet, a nagyságbeli és aránybeli viszonyok kellő megítélését, az elérhető meg az elérhetetlen helyes és őszinte értékelését jelenti.

Ezért a tudomány szempontjából a tudás, igazság meg az őszinteség ikertestvérek. A ferdítés, a hazugság, az elleplezés, vagy elhallgatás a tudást, a helyesen látást, a jól megítélést hiúsítja meg, vagyis lerombolja a tudomány alappilléreit. Mert tudomány is csak a tudás és megismerés meg nem akadályozott lehetőségei mellett jöhet létre.

Mindezekből a tudomány és a szabadság összefüggése is világos. Ahol és amely téren nem szabad, vagy nem lehet őszintén, hazugság és ferdítés nél-

kül megmagyarázni a valóságot, az okok meg okozatok összefüggését, ott nem kaphatunk igazi képet, találó, őszinte magyarázatot sem. Ott nem lehet igazi tudást terjesztő tudomány, hanem csak ferdítő, elleplező, vagy éppen hazug irodalom, szuggeráció, vagy propaganda. Ezért látjuk, hogy a szabadság és egyéni szabadságjogok elgáncsolásának korszakaiban mindenütt mélyen lesüllyed annak a tudási ágak a színvonala és szolgáltatóképessége, amelynek a területén a szabad és őszinte igazságkeresés lehetetlen. Ezért látjuk például, hogy szabadtalan társadalmakban talán magas fejlődést mutatnak egyes technikai ismeretek, amelyek művelését és fejlesztését az elnyomás talán nem érinti, de lesüllyednek azok a szellemi tudományok, amelyek a jogi, politikai, társadalmi viszonyok és állapotok mérlegelésével meg elemzésével foglalkoznak. Az igazság feltárásának őszinte szavát egyrészt a szervilizmus és félénk alkalmazkodás ferdítései, leplezései, vagy hazugságai veszik át, másrészt pedig a gyűlölet és boszúvágy a maga titkos utain viszi bele a társadalomba a meglevő rend felrobbantására irányított mérgezett képzeteit és alattomos propagandáját.

Mindezekből — úgy hiszem — világosan megállapíthatjuk a tudománynak az erkölccsel való összefüggését is. A tudományhoz alapvetően szükséges őszinteség és ferdítés nélküli becsületesség feltételezi hirdetőinek ilyesmire alkalmas megfelelő erkölcsi színvonalát, erejét, meg sokszor bátorságát is, de viszont gyarló emberek között ezek az erények és erkölcsök csak megfelelően szabad és megfélemlítetlen társadalomban virágozhatnak.

Ki láthatta jobban a tudomány, erkölcs és szabadság összefüggését Pázmány Péternél? egyetemünk alapítójánál? Ónála, aki a magyarság erkölcsi értékeit és teljesítőképességét akarta felfokozni úgyis, mint hitének buzgó, nagy katonája, de úgyis, mint lángoló hazafi, hogy szabaddá tehesse idegen igák, külső és belső háborúk terrorja alatt sínylő népet. De ugyanő a tudás fokozott erejű fegyvereivel is éppen azért akarta megerősíteni a magyart, hogy az annál inkább visszaszerezhesse magának azt a Szentistváni Magyarországot, amelynek keretei között ismét lángragyúlhasson régi virtusa, ősi szabadságszeretete.

Ezért alapította egyetemünket, de jól látta és érezte azt is, hogy nekünk magyaroknak szétszaggatott, fennállásunkban fenyegetett mivoltunkban olyan intézményekre van szükségünk és csakis olyan intézményeket tarthatunk igazán nemzeti intézményeinknek, amelyek nem egyszerű külföldi másolatok, idegenből átvett majmolások, hanem amelyek olyan természetűek, hogy kereteik között a magyar fajta a maga sajátos életformáit végigélhesse, létérdekeit megvédhesse és ellenségeit megdacolhassa. Mert ha nemzeti életünk egész szintézisét vesszük, ha a Szentistváni birodalom mozaikjának összefogó ragasztékát keressük, rá kell jönnünk, hogy ennek a birodalomnak, valamint egész nemzeti szerkezetünknek összefogó erejét mégis csak a magyar fajtának a gerince, szabadságszeretete és államalkotó ereje adta meg. És ugyancsak erkölcsi erőink meg természeti adottságaink voltak a túlhatalmas ellenségeinket és jogfosztóinkat megdacoló ellenállóképességünknek és nagy nemzeti szabadság-

harcainknak mozgató erői is történelmünk folyamán. És éppen ezért okozták minálunk — még sokkal inkább, mint másutt — mindig a legnagyobb dekadenciát a gerinctelenség és szervilizmus eszközeit felhasználó közéleti irányok és kormányzatok.

Pázmány Péter a vérbeli magyarságból, abból a magyar fajtából sarjadzott ki, amelyben bármennyi bűnei és fogatkozásai dacára is benneéltek a szentistváni Magyarország titokzatos összeforrasztó erejét megadó tulajdonságok, amelyekben megvolt az a szinte tudatalatti tehetség, hogy a maga életformáit, ideáljait, a maga virtusát tudta elfogadtatni, magukra ruháztatni heterogén eredetű vezető társadalmi rétegeinkkel is.

De nemcsak ő volt e fajtából való, hanem akkoriban egyetemünk tanulóserégének túlnyomórészt is elsősorban az akkoriban még felhígíthatlanabb, destruktív behatásoktól mentes magyarságból remélhette. Az ő egyetemének tehát nem amolyan szintelen főiskolának, hanem igazán Universitas Hungaricának kellett lennie, mely hivatását csak akkor tölthette be, ha nem csupán lemásolt tudományterjesztő alkalmatosság az, hanem olyan nemzeti hivatást betöltő intézmény is, kifejezetten keresztény és magyar egyetem, mely magyar életformát és magyar élniakarást hoz kifejezésre.

Három évszázad viszontagságai zajlottak le azóta. Az azóta feltámadt Szentistváni Magyarországot újra széjjelszaggatta a sujtó sors keze. A trianoni összeomlás után csak egy nagy intézményünk maradt meg a maga integritásában: Pázmány egyeteme, melynek szimbolikus jelentősége és Pázmányi hivatása ma parancsolóbb, mint valaha. Alapítónknak

szelleme ma jobban kötelez keresztény és nemzeti világnézet és a magyar erények nagyra nevelésének feladata tekintetében is, mint valaha. Rossz sáfárja az Alma Maternek az, aki ezt fel nem ismeri.

Mi sokkal kisebbek, sokkal szétesettebbek vagyunk, ma is éppúgy, mint Pázmány idejében, mint hogy vezető főiskolánkban egy kozmopolita szellemű egyetemet tarthatnánk fenn veszélytelenül. Ennek az egyetemnek nagy nemzeti céljai és kötelességei vannak ma is. Sohasem a tudomány rovására, de mindig vele együttesen. Mi nem engedhetjük meg magunknak azt a kétesértékű szellemi fényűzést, hogy vezető egyetemünkön ezt a keresztény és nemzeti irányt és szellemet lemosolygó tendenciák bujjanak meg a tudomány köntöse mögött.

Mindezekhez azonban nem alázatos, gerinctelen vagy törtető tanférfiakra van szükségünk, hanem a közéletnek meg a politikai életnek minden viszontagságai között is önérzetes magyar kultúremberekre, akikben megvan a tudás ahhoz, hogy a tudomány szabadságával és egyetemi autonómiával éljenek, de megvan az erkölcsi készség és az akarat is bennük, hogy azokat megvédelmezzék.

Egyetemünk tehát csak akkor teljesíti hivatását nagy alapítónk halhatatlan szellemében, ha egyrészt magasan lobogtatja mindig a tudás zászlaját a népek szellemi versenyében, de ha másrészt világnézeti szempontból is teljesíti nemzeti célját, ha melegágya a magyar erkölcsi, anyagi és politikai érdekek megismerésének meg öntudatrakeltésének, ha kohója a magyar vér és magyar szellem önmagára találásának, meg önérzetbeli feltámadásának is.

Én Pázmány Péter alkotásának virágzására, az
ő és a mi egyarántvaló ideálunknak az integer
Szentistváni Magyarország visszajövetelére és az
örök magyarságra emelem a poharamat!

A KÜLFÖLDÖN VALÓ TANULMÁNYOK MEGKÖNNYÍTÉSE CÉLJÁBÓL FELHÍVJA AZ EGYETEM A HALLGATÓSÁG FIGYELMÉT AZ ALÁBBI KIADVÁNYOKRA :

Akademischer Austausch in Europa. (Kiadta az Institut International de Coopération Intellectuelle (Szellemi Együttműködés Nemzetközi Intézete), Párizs, 1928. 206 oldal. (Ára 2.50 márka.) Francia kiadásban : Les échanges universitaires en Europe. (1932. II. kiadás. 270 oldal. Ára 18 francia frank.) Azoknak az intézményeknek összefoglaló ismertetése, melyek a diákok külföldön való tanulmányait elősegítik.

Akademische Ferienkurse in Europa. (Kiadta az Institut International de Coopération Intellectuelle, Párizs. Ára 1 márka.) Mintegy 160 nyári egyetemi tanfolyamról ad évenként tájékoztatást.

Quelques ouvrages de référence pour l'étudiant à l'étranger. (Kiadta az Institut International de Coopération Intellectuelle, 1931, 21 oldal.) Ez a jegyzék körülbelül 100 olyan kiadvány címét tartalmazza, melyek az európai és az északamerikai egyetemeket és az ott való tanulmányi rendet ismertetik.

A List of International fellowships for Research. (Kiadja a Fédération Internationale des Femmes Diplômées des Universités ; Crosby Hall, Cheyne Walk, London, S. W. 3., 1930, 223 oldal. Ára 1 shilling.) Ez a füzet a külföldi tudományos kutatások céljából igénybevehető nemzetközi és nemzeti ösztöndíjakat ismerteti.

Handbook of Student Travel. (Kiadja a Confédération Internationale des Étudiants ; 3 Endsleigh Street, London, W. C. 1., 1931. 186 oldal. Ára 2 shilling.) Gyakorlati tanácsokat tartalmaz az összes európai államokra vonatkozólag, szálló, diáklklubok, utazási kedvezmények, vízum, útlevel stb. ügyében.

Vade Mecum, Ad usum studentium catholicorum in universitatibus extraneis versantium edendum curavit Pax Romana. (Kiadta a Pax Romana, Fribourg, Svájc, 1930, 304 oldal.) Latin nyelven kiadott ismertetés 18 európai állam egyeteméről és diákszervezeteiről.